Simbolul de credinţă niceo-constantinopolitan. Observaţii critice privind traducerea românească

Dionisie (Policarp) PÎRVULOIU

The niceno-constantinopolitan creed of 381 is the most important document of christian faith, except The Bible. Here, we do not intend to give a new and normative translation of the creed, but to notice some problems concerning the theological vocabulary of the creed used in liturgy of Romanian Orthodox Theology, comparative with versions used by romano-catholics and Greco-catholics. The Romanian translation of the Creed is old of a few hundred years; so, many words have changed their meaning and, today, we are confronted with the possibility of misunderstanding and confusion. The Romanian theological language is very conservative and the constant duty of theologians and philologists is to clarify and testify the appropriate meaning of the fundamental concepts of Christian Theology. Here, we debate such problems applied to the first two articles of niceno-constantinopolitan creed.

Crezul, Credeul sau *Simbolul de credinţă niceo-constantinopolitan* reprezintă textul dogmatic fundamental al creştinismului, după Sfînta Scriptură. Alcătuirea lui a fost un proces îndelungat şi a avut loc după zeci de ani de polemici, controverse, sinoade, mărturisiri de credinţă, tratate teologice, formule dogmatice etc. Formulele de credinţă baptismale au stat la baza acestei mărturisiri rezumative a principalelor învăţături de credinţă ale creştinismului. Nu vom discuta însă aici despre această odisee teologică.

În continuare vom analiza doar unele aspecte ale lexicului primelor două articole ale actualei traduceri româneşti *Crezului*, despre care trebuie să precizăm că nu este altceva decît traducerea lui Dosoftei din *Dumnezăiasca liturghie* din 1679, versiune „diortosită" adeseori de liturgişti, fără a se mai consulta originalul grecesc. Între timp, termenii utilizaţi pentru desemnarea principalelor concepte teologice creştine şi-au modificat sensurile şi conotaţiile. În plus, trebuie să precizăm că Părinţii sinodali de la Niceea şi Constantinopol din veacul al IV-lea au beneficiat de termenii filosofiei greceşti care aveau sensuri deja consacrate[1].

[1] Nu trebuie pierdut din vedere faptul că limba greacă în care au scris Părinţii erau una ajunsă la deplina ei maturitate (avea cam o mie de ani de evoluţie), o limbă în care se dăduse deja expresie varietăţii experienţelor şi cugetării umane; se scrisese filosofie, literatură, istorie, poezie, proză, teologie etc. Trebuie ţinut cont că, potrivit multor lingvişti şi filosofi români, nici în clipa de faţă

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

Teologii creştini au preluat aceşti termeni şi, adesea, i-au resemantizat potrivit specificului teologiei creştine. Acum cîteva secole, însă, cînd a avut loc traducerea *Crezului* în limba română, aceasta din urmă se afla abia la începutul evoluției sale şi lexicul ei nu avea capacitatea de a exprima abstracțiunile metafizice în mod satisfăcător.

Nu intenționăm să modificăm textul *Credeului,* ori să creăm impresia unei crize a vocabularului teologic românesc, ci să semnalăm unele variante de traducere şi aspecte lexicale care pot da naştere la confuzii nedorite. Teologul autentic nu poate ignora filologia clasică. Textele creştine fundamentale sînt alcătuite în limba greacă şi latină şi se impune, periodic, o revizitare atentă a acestora şi o reactualizare şi recontextualizare a sensurilor originare.

Simbolul de credință niceo-constantinopolitan[2]

Simbolul nicean (NG[3])	**Simbolul nicean (NL)** *Versiunea latină liturgică*[4]	**Simbolul niceo-constantinopolitan[5] (NCG)**	**Simbolul niceo-constantinopolitan** *Versiunea latină liturgică* (NCL)
1. Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεόν, πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ποιητήν,	1. Credimus in unum Deum, Patrem Omnipotentem, omnium visibilium et invisibilium factorem.	1. Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεόν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν **οὐρανοῦ καὶ γῆς**, ὁρατῶν **τε** πάντων καὶ ἀοράτων·	1. *Credo* [Credimus] in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium
2. Καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ	2. Et in unum Dominum *nostrum* Iesum Christum	2. Καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ	2. Et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum, *et* ex Patre natum ante omnia saecula,

limba română nu are capacitatea deplină de a da expresie ideilor metafizice (în fond limba română cultă are doar cîteva sute de ani de evoluție).

[2] Versiunile greceşti ale celor două credeuri şi cea latină (din *Missale Romanum*) a crezului niceo-constantinopolitan sînt preluate din ediția lui H. Denzinger, *Enchiridion Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et moru*m, Barcelona and Freiburg 1965, p. 52-53 şi respectiv 66-67.

[3] Aceste sigle vor fi utilizate în continuare în text.

[4] Versiunea de față este cea furnizată de Sf. Hilarius de Pictavium (CSEL 65, 150). Precum se poate constata, există unele diferențe (în special adăugiri explicative) față de versiunea greacă. Diferențele au fost evidențiate prin utilizarea aldinelor.

[5] Diferențele NCG față de NG au fost evidențiate prin utilizarea aldinelor.

BDD-A111 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

τοῦ Πατρὸς μονογενῆ, **τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός, Θεὸν ἐκ Θεοῦ**, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, **τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ**.	Filium Dei, natum ex Patre unigenitum, hoc est de substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum de Deo vero, natum non factum, unius substantiae cum Patre *(quod graece dicunt homousion)*, per quem omnia facta sunt, quae in caelo et in terra.	πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο	*Deum de Deo,* lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri; per quem omnia facta sunt.

Traduceri româneşti[6]

Simbolul nicean	**Simbolul nicean** *Versiunea latină*	**Simbolul niceo-constantinopolitan**	**Simbolul niceo-constantinopolitan** *Versiunea latină*
1. Credem într-singur Dumnezeu, Tatăl Atotputernicul, al tuturor celor văzute şi nevăzute Creator.	1. Credem într-un singur Dumnezeu,[7] Tatăl Atotputernicul, Creatorul tuturor celor văzute şi nevăzute.	1. Credem într-un singur Dumnezeu, Tatăl Atotputernicul, Creatorul *cerului şi al pământului*[8]*, de asemenea* al văzutelor tuturor şi al nevăzutelor. 2. Şi într-un singur	1. Credem într-un singur Dumnezeu, Tatăl Atotputernicul, creatorul cerului şi al pământului, al văzutelor tuturor şi al celor nevăzute. 2. Şi într-un singur

[6] Aceste versiuni sînt strict literale, „de lucru", foarte literale, nu versiuni normative sau propuneri pentru o nouă versiune a *Crezului.* Pentru a marca mai limpede diferenţele dintre versiuni, în traducerea românească am urmat şi topica limbii greceşti, deşi, personal, nu sîntem de acord cu o astfel de transpunere.

[7] În ediția lui Hefele această virgulă lipseşte, astfel că citim: *Credem într-un singur Dumnezeu Tatăl Atotputernicul, al tuturor…*

[8] Adăugirile NCG faţă de NG au fost evidenţiate prin italice. Omisiunile sînt uşor de remarcat. Fiecare diferenţă este discutată mai jos.

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

2. Şi într-un singur Domn *al nostru* Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, născut din Tatăl [şi] unicul, **adică din fiinţa Tatălui**, **Dumnezeu din Dumnezeu**, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu creat, de o fiinţă cu Tatăl, prin care toate au fost făcute, **cele din cer şi cele de pe pământ**.	2. Şi într-un singur Domn *al nostru* Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, unicul născut din Tatăl, adică din substanţa Tatălui, Dumnezeu din Dumnezeu, lumină din lumină, născut, nu creat, de o unică substanţă cu Tatăl (*ceea ce în greceşte o numesc consubstanţial*), prin care toate au fost create, cele din cer şi de pe pământ.	Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel unic, din Tatăl născut *mai înainte de toţi vecii*, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, prin care toate s-au făcut.	Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, unicul născut *şi* născut din Tatăl mai înainte de toţi vecii, *Dumnezeu din Dumnezeu*[9], lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, consubstanţial cu Tatăl; prin care toate au fost făcute.

Note critice, comentarii şi observaţii:

Articolul 1

Πιστεύομεν[10]

În limba greacă distincţia între credinţa religioasă în divinitate şi credinţa comună (opinia, părerea) era foarte clar conturată. Astfel, credinţa în Dumnezeu era exprimată prin πιστεύω – 'a se încrede în, a-şi pune toată credinţa în, a se sprijini integral pe, a avea deplină încredere în, a crede în' şi πίστις – 'credinţă religioasă, încredere, asigurare, credit, convingere statornică, argument, suveranitate'. Opinia, părerea, punctul de vedere erau exprimate prin binomul δοκέω/ δόξα - 'a socoti, a fi de părere'/ 'părere, opinie'. Latina, de asemenea, dispunea de un dublet corespunzător: *credere*/*fides* pentru credinţa religioasă şi *puto*/*opinio, sententia* pentru părerea comună.

Din nefericire, limba română nu dispune de asemenea termeni specializaţi, verbul *a crede* şi derivatul său *credinţă* acoperind ambele arii semantice menţionate. Se poate spune: *cred în Iisus Hristos,* dar şi *cred că a început ploaia.*

[9] Traducerea latină nu omite acest adagiu specific *Credeului* nicean.

[10] Sintagmele şi termenii citaţi ca subtitluri sînt din NG.

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

De aici, probabil şi caracterul arbitrar şi subiectiv atribuit credinţei religioase, în vreme ce, în realitate, pentru cel credincios credinţa este un dat obiectiv, o experienţă reală şi concretă, o trăire vie a acelui *mysterium tremendum.* Definiţia Sf. Apostol Pavel din *Evr.* 11, 1 este foarte concludentă în acest sens: πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις[11], πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων – „credinţa este ipostasul/fiinţa lucrurilor pe care le nădăjduim, argumentul/dovada celor care nu se văd". Considerăm că Sfîntul Apostol Pavel nu a intenţionat aici să explice credinţa ca reprezentînd *încrederea deplină în Dumnezeu*[12], deoarece astfel s-ar fi formulat o definiţie circulară, încălcîndu-se principiul logic ce nu ne permite să definim un lucru prin el însuşi.

Traducerile româneşti şi cele în alte limbi moderne pierd tocmai acest aspect al realităţii ontologice a credinţei, care nu este o simplă trăire psihică, o convingere personală şi subiectivă, ci un dat concret şi obiectiv. Astfel, credinţa nu este doar o împărtăşire din realităţile necreate, ci şi o actualizare şi o prezentificare în viaţa umană concretă a acestor realităţi mai presus de fire. Credinţa este comuniunea cu Dumnezeu, este un dar divin.

Un scurt excurs prin tradiţia biblică românească va fi instructiv în acest sens. Traducătorii de la 1688 intuiseră mai just acest sens, echivalînd astfel: *credinţa iaste fiinţa celor nădăjduite, lucrurilor celor ce nu se văd dovediri.* Versiunile vechi sesizaseră dimensiunea fiinţială a definiţiei: *est autem fides sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium* (Vulgata). Ὑπόστασις este tradus de Fer. Ieronim cu *substantia.* La fel procedează şi alte versiuni moderne*: Now faith is the substance of things hoped for, the evidence of things not seen* (King James Version), *fiinţarea celor nădăjduite, dovada lucrurilor celor nevăzute* (Versiunea Noului Testament diortosit de ÎPS Bartolomeu Anania). Alte versiuni optează pentru „încredere", ceea ce nu este acceptabil din punct de vedere logic, deoarece definiţia ar deveni circulară[13]: *credinţa este o încredere…* : *iar credinţa-i adevărului celora ce nădăjduim şi arătătoare celora ce nu se văd* (Noul Testament de la Bălgrad, 1648), *earu credinţa este adeverulu celoru sperate, învederarea lucrurilor celoru nevăzute* (Versiunea Societăţii Biblice Britanice din 1874), *iar credinţă este încredere temeinică despre cele ce sînt nădăjduite, dovadă dobîndită*

[11] Este un derivat substantival al verbului ὑφίστημι- „a aşeza dedesubt, a da fiinţă, a cauza existenţa, a înlocui, a concepe, a aşeza ca model, a făgădui, a se supune, a subzista, e exista, a se încrede în"; ὑπόστασις este un termen polisemantic: „ceea ce stă sub, suport, rezistenţă, sediment, durată, fundaţie, structură, subiect, temă, plan, scop, statornicie, curaj, substanţă, existenţă actuală, realitate, natură reală, proprietate, posesiune". Exegeţii nu sînt unanimi în a consideră că la *Evr.* 11,1 ὑπόστασις are sensul de „încredere, încredinţare, asigurare". O parte semnificativă consideră că sensul avut în vedere de apostol este cel de „substanţă, fiinţă."

[12] Fără îndoială, în conceptul de credinţă este conţinut şi aspectul *încredinţării* depline şi statornice a întregii noastre existenţe lui Dumnezeu, o perfectă şi neabătută încredere în pronia divină, indiferent de turnurile ei paradoxale, acea „lăsare în voia lui Dumnezeu" recomandată mereu de sfinţii creştini şi experimentată dramatic de Iov.

[13] Totuşi, în logica epistolei şi în contextul credinţei, definiţia este plauzibilă. De altfel trimite către sensul originar al termenului: 'încredere, credit'.

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

despre lucrurile ce nu sînt vezute (Noul Testament al lui Nitzulescu, 1897), *şi credința este o încredere neclintită în lucrurile nădăjduite, o puternică încredințare despre lucrurile cari nu se văd* (Versiunea Cornilescu corectată), *credința este adeverirea celor nădăjduite, dovada lucrurilor celor nevăzute* (Versiunea Inochentie Micu, Biblia sinodală din 1914 şi Versiunea Radu-Galaction), *iar credința este încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute* (Versiunile biblice sinodale ortodoxe mai noi).

Verbul este aşezat la plural (*Credem*), spre deosebire de versiunea actuală liturgică, fiindcă *Simbolul* este expresia credinței comune a sinodalilor, ca reprezentanți autorizați ai Bisericii universale.

εἰς ἕνα Θεόν

Această sintagmă a fost transpusă în româneşte prin: *întru unul Dumnezeu*[14]. Din nefericire, traducerea nu este satisfăcătoare. În greceşte numeralul εἷς aflat la genitiv singular este nearticulat. Nu avem dreptul să articulăm ceea ce în greacă este nearticulat, deşi, se întîlnesc situații cînd articolul hotărît este omis. În plus, regulile gramaticale al limbii române nu permit articularea cu *–l* enclitic a numeralului ordinal *unu* decît în expresii ca *eu unul, tot unul şi unul, de unul singur*. Pentru a ne fi permis să traducem *întru unul Dumnezeu* textul crezului ar fi trebuit să fie astfel: εἰς **τὸν** ἕνα Θεόν.

Pe de altă parte, potrivit normelor actuale ale limbii române, *unul* este ambiguu, putînd reprezenta fie un numeral cardinal, fie un pronume nehotărît, ceea ce constituie o traducere inacceptabilă a numeralului cardinal grecesc εἷς μία ἕν – 'unu, una'. Ținînd cont şi de faptul că, în rostirea liturgică actuală începutul *Credeului* este recitat mai întotdeauna *Cred într-unul Dumnezeu,* sensul intenționat de sinodalii niceeni se pierde. Dosoftei, în *Dumnezăiasca Liturghie* transpune astfel primul verset, variantă care se va impune ulterior în majoritatea liturghierelor româneşti. Coresi, însă, tradusese mai aproape de sensul original: *Crez întru Dumnezeu,* respectînd nuanța nehotărît-neutră a originalului grecesc.

Prima idee a acestui articol este proclamarea solemnă a unității divine şi a monoteismului într-un veac IV încă marcat profund de politeism şi idolatrie. Mai corectă ar fi traducerea prin: *în un Dumnezeu, într-un unic Dumnezeu,* sau *într-un singur Dumnezeu*, precum procedează versiunile occidentale: *in unum Deum* (versiunea latină), *in un solo Dio* (italiană), *en un seul Dieu* (franceză), *en un solo Dios* (spaniolă), *in one God* (engleză), *an den einen Gott* (germană)

Versiunile romano-catolică şi cea greco-catolică mențin aceeaşi exprimare ambiguă: *într-unul Dumnezeu.*

πατέρα παντοκράτορα

În româneşte, expresia a fost tradusă prin *Tatăl Atotțiitorul*. Însă, în limba veche *țiitură* însemna 'stăpînire, domnie, putere, tărie'. Aşadar Atotțiitor are sensul de

[14] Aşa traduce Antim Ivireanu în *Liturghierul* său de la Tîrgovişte.

BDD-A111 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

'Atotputernic, Atotstăpînitor'. Şi alte traduceri ale *Crezului* optează pentru această echivalare: *Tatăl atotputernicul* (versiunea romano-catolică românească)[15], *Patrem omnipotentem* (latină), *le Père tout-puissant* (franceză), *the Father Almighty* (engleză), *den Vater, den Allmächtigen* (germană), *Padre todopoderoso* (spaniolă), *padre onnipotente* (italiană) etc. Concepţia despre paternitatea[16] divină este una dintre trăsăturile specifice doctrinei creştine.

Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς

În NCG acest calificativ al lui Dumnezeu este aşezat emfatic în faţa determinaţilor săi: ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων[17] care sînt explicitaţi printr-un alt binom: οὐρανοῦ καὶ γῆς care constituie un adaos al Sinodului al II-lea ecumenic, referinţa fiind la Facere 1, 1: „La început Dumnezeu a creat cerul săi pămîntul." Dumnezeu este astfel singurul şi unicul creator *ex nihilo* al celor sensibile şi inteligibile, creştinismul autentic delimitîndu-se, atît de gîndirea greacă ce susţinea eternitatea şi caracterul increat al universului, cît şi de diversele concepţii gnostice care considerau creaţia drept opera unui demiurg inferior. Pentru aceştia, Dumnezeu nu putea fi creatorul lumii materiale, materia fiind considerată ca rea în sine. A traduce astăzi pe ποιητής prin *Făcător*[18] este un procedeu puţin riscant, deoarece sensul curent al acestuia este cel de „persoană care realizează sau îndeplineşte ceva", bine sau rău (*răufăcător,* sau *binefăcător*). Versiunea greco-catolică a Credeului îl menţine, însă cea romano-catolică îl înlocuieşte cu mai justul: *Creator.*

ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων

Spre deosebire de NG în NCG se observă prezenţa particulei enclitice copulative, mai exact adjunctive[19] τε, al cărei echivalent latin este *–que* enclitic[20]. Conjuncţia καί introduce un aspect nou, o adăugire externă, particula τε marchează o legătură internă şi strînsă cu cele afirmate anterior; καί exprimă generalul, iar τε particularul. Astfel τε se poate traduce prin: 'şi la fel, şi de asemenea, de asemenea'. Prin urmare, *cele văzute şi cele nevăzute* constituie o dezvoltare explicativă şi rezumativă a expresiei *Creatorul cerului şi al pămîntului*: cele două trepte ontologice ale creaţiei, cea sensibilă şi cea inteligibilă. Traducerea latină a pierdut această nuanţă specifică elinei, traducînd τε prin *et,* nu prin *–que*.

---

[15] Cea greco-catolică se delimitează de ambele tradiţii, fiind mai apropiată însă de cea ortodoxă: *Tatăl atotţinătorul.*

[16] Sf. Vasile cel Mare este creatorul acestui neologism – πατρότης – *paternitate,* atestat în *Împotriva lui Eunomie* II, 12

[17] A căror topică este mai poetică, în spiritul limbii greceşti: *al văzutelor tuturor şi al nevăzutelor.*

[18] Latinii l-au tradus prin *Factor,* însă versiunile moderne occidentale preferă „Creator": *créateur* (franceză), *the Father Almighty* (engleză), *den Vater, den Allmächtigen* (germană), *Padre todopoderoso* (spaniolă), *creatore* (italiană); dar versiunea engleză: *Maker.*

[19] Care exprimă un raport de coordonare în cadrul unei subordonate.

[20] De altfel raportul dintre τε şi καί este echivalent celui dintre *–que* şi *et.*

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

Articolul 2

Καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰεσοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ

Pentru ἕνα κύριον vezi mai sus discuțiile privind ἕνα Θεόν.

γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς τὸν μονογενῆ

NCG prezintă o topică diferită: μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα, probabil pentru a nu crea confuzii, aşezînd adjectivul μονογενῆς alături de determinantul său τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, în vreme ce în NG ne aflam în faţa unei dislocări sintactice, a unui autentic hiperbat. Adjectivul μονογενής a fost transpus în româneşte prin *Unul Născut*. Din nefericire sintagma este excesiv de literală şi, potrivit unui număr semnificativ de filologi şi teologi, nu surprinde fidel sensul original. Adjectivul are înțelesul de 'aparținînd celui ce este unic, unic, singur, exclusiv, aparținînd celui care este unicul reprezentant al clasei sale'. Aşadar, o traducere corectă ar fi 'unic, singur'. Versiunile romano-catolică şi greco-catolică[21] păstrează termenul *unul născut,* în timp ce altele se apropie de varianta discutată mai sus: *le Fils unique de Dieu* (franceză), *the only-begotten* (engleză), *Hijo único de Dios* (spaniolă), *eingeborenen Sohn* (germană).

Cu acest sens este folosit în literatura greacă (*cf.* Hesiod *Theogonia* 426, Platon, *Critias,* 113d). Μονογενής este prezent şi în Septuaginta cu acelaşi înțeles: καὶ αὕτη μονογενὴς αὐτῷ ἀγαπητή καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ πλὴν αὐτῆς υἱὸς ἢ Θυγάτηρ – „şi ea era unica sa [fiică] iubită şi nu mai avea un alt fiu sau fiică în afară de ea." (*Jud.* 11, 34)

În Noul Testament sensul acestui adjectiv este fie de „Hristos ca fiind unic persoană divino-umană, ca Fiu al lui Dumnezeu şi depăşind orice alte ființe umane apoteozate", fie de „singurul Dumnezeu născut, singurul Fiu al lui Dumnezeu, lipsit de frați" (*cf. I In.* 4, 9). În latina creştină a fost echivalat cu *unicus* şi *unigenitus*[22], cunoscut fiind faptul că primii traducători ai *Bibliei* în limba latină au respectat cu o scrupulozitate rară textul original, mergînd spre o fidelitate servilă originalului[23], spre a nu altera în niciun chip puritatea mesajului soteriologic[24]. Efectul a fost o infuzie masivă de elemente greceşti şi indirect ebraice în latină, dar, totodată şi de elemente ale latinei vulgare, fiindcă aceste versiuni au fost realizate într-o latină aproape identică latinei vorbite de către oameni puțin cultivați, dar bilingvi, asemeni majorității primilor creştini latini. Aceşti primi traducători au neglijat rigorile stilistice şi concepția traducerii libere, literare, dominantă încă de la Cicero, optînd pentru un literalism scrupulos[25], centrîndu-şi atenția asupra conținutului, nu a formei, fapt ce va atrage scandalizarea literaților păgîni care le

[21] La fel de conservatoare este şi varianta italiană: *unigenito Figlio.*

[22] Exista şi în latina clasică un asemenea termen, *unigena* – „unic născut, unic, singur" (Cicero).

[23] Einar Löfstedt, *Late latin,* Oslo, H.Aschehoug & Co., 1959, p. 89.

[24] Fericitul Ieronim, mai tîrziu, va crede că în *Biblie „et verborum ordo mysterium est"* (*Ep.* LVII, 5).

[25] Christine Mohrmann, *Problèmes stylistiques dans la litterature latine chrètienne,* în *Études sur le latin des chrètiens,* t. 3, Roma, Edizioni di Storia e letteratura, 1964, p. 148.

BDD-A111 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

vor citi, pentru ei *Scripturile* fiind nişte cărţi exotice şi barbare, un amalgam straniu de vulgarisme, grecisme, ebraisme vorbind despre fapte îndoielnice.

Această caracteristică a latinei vorbite şi scrise de către creştini explică şi lexicul traducerilor latine ale Crezului, traduceri care sînt foarte fidele, dar, uneori, din necesităţi liturgice, îşi iau libertatea de a modifica textul. De pildă NL în articolul 2 adaugă pronumele posesiv *nostrum* după *Et in unum Dominum* şi mai jos inserează în text o notă explicativă după „unius substantiae cum Patre" *(quod graece dicunt homousion).* NCL adaugă un *et* înainte de *ex Patre natum* şi, remarcabil, are o adăugire semnificativă: *Deum de Deo* inserat între *ante omnia saecula* şi *lumen de lumine*. Precizarea este absentă în NCG, fără îndoială este preluată din NG.

πρὸ πάντων τῶν αἰώνων

Este o adăugire a sinodalilor din 381 pentru a sublinia coeternitatea Fiului cu Tatăl şi a combate opinia eretică a lui Marcel din Ancyra şi Fotinus de Sirmium care considerau că Fiul îşi are existenţa numai după naşterea din Fecioara Maria.

Această explicaţie inserată de Părinţii Sinodului al II-le ecumenic imediat după participiul γεννηθέντα mai urmărea să delimiteze clar doctrina ortodoxă de afirmaţia predilectă a arienilor, cea care le şi rezuma tezele eretice: *a fost un timp cînd Fiul nu era.* Prin urmare, teologii sinodului au introdus precizarea de faţă în NCG pentru a sublinia că naşterea Fiului are loc din veşnicie, mai presus de orice determinare temporală şi spaţială (αἰών are atît sensul de interval temporal nedeterminat, cît şi pe cel de interval spaţial). Astfel, Eusebiu de Cezareea îl va numi pe Fiul ἀπείρων şi ἀνάρχων Iar expresia πρὸ πάντων τῶν αἰώνων o întîlnim în Sinodul de la Antiohia din 341 cu referire la coeternitatea Fiului cu Tatăl.

τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός

Ceea ce înseamnă din fiinţa Tatălui. Am optat pentru traducerea termenului οὐσία prin fiinţă, nu doar pentru că, etimologic, provin de la acelaşi radical *a fi,* ci şi pentru că, în vocabularul teologic ortodox românesc este consacrată deja această echivalare. Cu toate acestea, lexicul teologic trebuie să ţină seama de limba română vorbită într-o anumită epocă, deseori, teologii putînd avea surpriza să constate că diverşi termeni fundamentali ai teologiei şi-au schimbat în mod dramatic sensul, fapt ce poate duce la serioase confuzii şi neînţelegeri. Dacă vechii tălmăcitori ai cărţilor de cult vorbeau despre „neajungerea şi strîmtimea limbii" române pentru a exprima profundele şi nuanţatele concepte şi idei filosofice şi teologice ale religiei creştine, specialiştii în lingvistică şi filozofie consideră că nici limba română actuală nu are încă deplina capacitate de a da o expresie justă ideilor metafizice[26].

[26] Să amintim doar în treacăt pe *treime* (a treia parte din, termen cu totul impropriu pentru a desemna Triada sau Trinitatea Persoanelor divine < τρίας, τριάδος; *trinitas, trinitatis*), *întrupare* (corect ar fi *înnomenire* sau mai exact, *încarnare,* potrivit termenului grecesc neotestamentar σάρξ ἐγένετο – *caro factum est*) ş.a.

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

Termenii principali ai lexicului teologic au fost creaţi prin derivare şi compunere, prin calchiere gramaticală sau lexicală, prin conversiune ori prin împrumut direct, într-o epocă de început al dezvoltării limbii române. Astfel, în vocabularul limbii române actuale *fiinţă* şi-a pierdut aproape total înţelesul de „substanţă, natură, esenţă", avînd sensul de „existenţă în general", dar mai ales pe cel de „animal, vieţuitoare, om, persoană." A devenit un termen ambiguu care va trebui reanalizat şi reevaluat. La fel un alt echivalent al lui οὐσία care şi-a specializat sensul în altă direcţie decît cea etimologică este *fire.* Acesta desemnează preponderent „lumea înconjurătoare, natura materială, felul de a fi al omului, caracterul, judecata sănătoasă, cugetul." Au mai rămas termenii *esenţă, natură* şi *substanţă* ca mai potriviţi. Însă, conform principiului lingvistic binecunoscut, *uzul dictează norma*[27], în cadrul lexicului teologic se vor putea produce rearanjări, însă, cu obişnuita decalare datorată caracterului său mai conservator[28].

Atitudinea teologului este una smerită şi numai în situaţii de criză profundă este îndrituit să creeze noi termeni: „De aceea, cel care are în faţa ochilor Tribunalul lui Hristos şi ştie cîtă primejdie este să înlături sau să adaugi ceva celor transmise de către Duhul[29], nu trebuie să năzuiască a-şi acorda singur cinstea de a crea noi [termeni], ci să-i primească în tăcere pe cei proclamaţi de către sfinţi[30,,31].

Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ

Această enumerare de genitive partitive are menirea de a sublinia, în mod metaforic, unitatea de substanţă dintre Cele două Persoane Treimice. Sintagma Θεὸν ἐκ Θεοῦ a fost eliminată[32] la Sinodul al II-lea ecumenic, probabil pentru că era considerată redundantă, dat fiind că imediat va urma precizarea Θεὸν

---

[27] Nu se poate omite faptul că adresanţii traducerilor liturgice sînt vorbitorii actuali ai limbii române contemporane şi astfel, tălmăcirea trebuie să se facă într-o limbă română contemporană, literară, chiar dacă, inevitabil, puţin defazată, ţinînd cont de caracterul conservator al limbajului bisericesc.

[28] Dezavuăm puternicele tendinţe arhaizante şi literaliste în mod programatic din cadrul teologiei româneşti actuale, care nu ţin cont de faptul că limba evoluează ca un organism viu, că termenii au o viaţă proprie; astfel, majoritatea termenilor vocabularului teologiei româneşti au fost creaţi într-o epocă mai veche a limbii şi, uneori, noile sensuri ale acestor cuvinte prevalează asupra înţelesului lor teologic, creîndu-se confuzii (s-au discutat termeni ca *fiinţă, chip, asemănare,* ş.a.); Noile traduceri pot contribui la semnalarea unor probleme semantice, dar, numai Biserica în ansamblul ei, în timp, insuflată de Duhul Sfînt şi ţinînd cont de evoluţia limbii române, poate schimba anumiţi termeni teologici, sau introduce alţii noi (exemplificăm prin termeni teologici din latina creştinilor care au căzut în desuetudine, fiind înlocuiţi de alţii nu întotdeauna mai potriviţi – de pildă λόγος a fost tradus prin *sermo* – 'cuvîntare, vorbire', acesta a fost surclasat ulterior de *verbum*; μετανοία e tradus iniţial prin *respiscientia* – 'revenire în sine', mai apoi înlocuit de *paenitentia* – 'regret, părere de rău').

[29] *Ap* 22,18-19.

[30] Numai cel ce are experienţa realităţilor necreate, aflîndu-se în comuniune cu Biserica şi fiind îndrituit de Aceasta poate crea noi termeni teologici. Aceste inovaţii pot avea loc numai dacă sînt absolut necesare Bisericii, de cele mai multe ori pentru a defini cu claritate dreapta credinţă împotriva ereziilor. Într-un cuvînt, de regulă sfîntul este cel mai îndreptăţit să introducă noi termeni în vocabularul teologic.

[31] Sf. Vasile cel Mare, *Împotriva lui Eunomie* II, 8.

[32] Ea este menţinută, totuşi, în versiunea latină a *Credeului niceo-constantinopolitan.*

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Se poate constata că Părinţii au urmărit şi respectat cu tenacitate o „estetică a conciziei" şi a simplităţii (ἁπλότης, *simplicitas*). Aceasta a fost teoretizată şi recomandată de unii reprezentanţi ai literaturii greceşti sau latine, dar niciodată cu atîta vigoare şi consecvenţă precum au făcut-o autorii creştini. Ea intervine şi ca o reacţia naturală la rafinamentul şi excesele idealurilor estetice ale antichităţii tîrzii.

Adevărul se exprimă cu simplitate: „liber şi puternic, adevărul iubeşte concizia. Minciuna însă va avea nevoie de un discurs lung"[33]. De aceea „creştinului nu-i este necesar un discurs întins,...fiindcă adevărul se găseşte mereu în concizie"[34]. Adevărul îşi este sieşi podoabă şi frumuseţe, neavînd nevoie de una exterioară. De altfel, Sf. Grigorie cel Mare va afirma că nu li se cuvine cereştilor cuvinte să fie închistate în strîmtele reguli ale lui Donatus: „indignum vehementer existimo ut verba caelestis oraculi restringam sub regulis Donati"[35].

Grija permanentă a părinţilor sinodali era una pastoral-misionară, cea de a se asigura că nu se pierde întîietatea conţinutului faţă de formă şi că adevărul dogmei va putea fi înţeles de toţi, indiferent de nivelul cultural. În plus, exprimarea obscură, fastuoasă şi greu inteligibilă reprezenta o tactică a ereticilor, menită a le spori prestigiul doctrinei şi a conferi elucubraţiilor acestora o aureolă de mister şi de profunzime. Teologii sinodului de la Constantinopol din 381 nu fac altceva decît să se înscrie în linia tradiţiei conciziei biblice[36] şi patristice anterioare[37], dar şi în cea a unui curent estetic originar din filosofie şi difuzat în şcolile romane, care se va perpetua pînă la sfîrşitul antichităţii creştine care promova aceeaşi estetică a conciziei[38]. Deseori, precum afirma Seneca, absenţa aparentă a artei literare nu este decît efectul unei arte superioare.

γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα

---

[33] „Sed expedita virtus veritatis paucis amat. Multa mendacio erunt necessaria" (Tertulian, *Adversus Marcionem* 2, 28, 3)

[34] „Christiano autem paucis ...opus est. Nam et certa semper in paucis" (Tertulian, *De anima* II, 7).

[35] *Moralia in Job, Praefatio,* 5.

[36] „Şi eu, fraţilor, cînd am venit la voi şi v-am vestit taina lui Dumnezeu, n-am venit ca iscusit cuvîntător sau ca înţelept. Căci am judecat să nu ştiu între voi altceva, decît pe Iisus Hristos, şi pe Acesta răstignit. Şi eu întru slăbiciune şi cu frică şi cu cutremur mare am fost la voi. Iar cuvîntul meu şi propovăduirea mea nu stăteau în cuvinte de înduplecare a înţelepciunii omeneşti, ci în adeverirea Duhului şi a puterii. Pentru ca credinţa voastră să nu fie în înţelepciunea oamenilor, ci în puterea lui Dumnezeu." (*I Corinteni* 1:1-5).

[37]" O limbă frumoasă şi o frază bine întocmită fac plăcere şi aduc laudă, spre slavă deşartă oamenilor netrebnici, care au mintea coruptă. Dar omul care iubeşte adevărul nu se uită la cuvintele înflorate, ci cercetează temeiul cuvîntului, care şi cum este" (Teofil de Antiohia, *Ad Autolicum 1, 1)* în *Apologeţi de limbă greacă,* traducere de Pr. Prof. T. Bodogae, Pr. Prof. Olimp Căciulă, Pr. Prof. D. Fecioru, Bucureşti, Editura Institutului biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1980, p. 282. Cf. şi Tatianus, *Oratio ad Graecos* XXVI, 29.

[38] Seneca, citîndu-l pe Euripide (*Fenicienele* 469): „Dar după cum spune şi acel [poet] tragic, adevărul se exprimă simplu" (*Epistulae ad Lucilium* 49,12).

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

Afirmaţia răspicată de mai sus avea rolul de a combate una dintre tezele principale ale arianismului: Fiul lui Dumnezeu este primă creatură a Tatălui, adus la existenţă înainte de crearea universului. Astfel verbul γεννάω – 'a naşte' va deveni termenul cheie în cadrul polemicii antiariene, în special în scrierile Sfîntului Atanasie cel Mare. *Credeul* nicean va recurge la analogia naşterii fiului din tată pentru a afirma consubstanţialitatea Fiului lui Dumnezeu cu Tatăl, deşi comparaţia este insuficientă şi precară, deoarece naşterea Fiului se petrece în afara timpului.

ὁμοούσιον τῷ πατρί

Termenul ὁμοούσιος[39] era sinonim[40] cu ὑπόστασις în vremea lui Origen şi a Sf. Athanasie. Această sinonimie este considerată a dura pînă la sinodul din 362 de la Antiohia[41].

Originea sa nu este atît filosofică pe cît gnostică, unde era aplicat la naşterea eonilor. Origen chiar îl respinsese ca eretic[42], deşi încercase, fără sorţi de izbîndă, să impună o distincţie între el şi ὑπόστασις. Se impune treptat în teologie prin Sf. Dionisie de Alexandria, însă un sinod din 265 ţinut la Antiohia îl condamnă ca ambiguu şi îl suspectează de tendinţe modaliste.[43] Perioada sa de glorie va începe odată cu sinodul de la Niceea şi cu opera teologică a Sfîntului Athanasie. Trinitar la origine, termenul va fi aplicat din 451, odată cu Calcedonul şi în hristologie[44]. Va fi atribuit în special relaţiei dintre Primele Două Persoane Treimice de către Sfîntul Vasile, acesta ezitînd să-l aplice şi Sfîntului Duh, din pricina statutului său

[39] Este un adjectiv format dintr-un alt adjectiv ὁμός – „de acelaşi fel, identic" şi substantivul οὐσία – „ceea ce îşi constituie propria substanţă, proprietate imuabilă, fiinţă stabilă, realitate neschimbabilă, adevărata natură, realitate primară, substrat, substanţă, esenţă, fire" (οὐσία la rîndul său este derivat din participiul prezent feminin al verbului a fi - εἶναι)

[40] Faptul este explicabil prin sensul de „substrat" al lui ὑπόστασις, sens care îl asimila cu οὐσία.

[41] Lucian Turcescu, *Prosopon and hypostasis in Basil of Caesarea's „Against Eunomius" and the epistles,* în „Vigiliae Christianae" 51, (1997), p. 384.

[42] Chiar dacă este nebiblic, termenul nu implică în nici un caz autonomizarea teologiei patristice în raport cu cea biblică, precum tendenţios s-a afirmat. Cf. Georgios Martzelos, *Sfinţii Părinţi şi problematica teologică,* traducere Cristian-Emil Chivu, Bucureşti, Editura Bizantină, 2000, p. 27. Sensul iniţial al termenului era unul materialist. Un obiect obţinut din aceeaşi materie din care era constituit un altul era oJmoouvsio" cu acesta din urmă.

[43] Modalismul a fost o erezie antitrinitară care apare în Asia Mică şi se dezvoltă la Roma, unde este propagată de Praxeas, către 190 p.Chr., de Noetus şi apoi de Sabelie (către 200p.Chr.), de unde şi numele de „sabelianism". Potrivit acestei concepţii, Dumnezeu este o singură persoană şi S-a revelat succesiv în trei forme sau modalităţi diferite (de aici şi denumirea de *modalism*): forma Tatălui, Care a creat lumea şi a dat Legea Veche; forma Fiului, Care a salvat lumea şi forma Duhului. În acest fel, persoanele divine nu sînt distincte în mod real, ci sînt doar ipostaze, manifestări, numiri ale unei singure persoane divine, între Tatăl, Fiul şi Duhul neexistînd nici o deosebire. Astfel, Tatăl s-ar fi întrupat ca Hristos şi ar fi pătimit (de aici şi o altă denumire a ereziei, de *patripasianism*). Monarhienii au urmaşi şi în vremurile moderne pe socinieni şi antitrinitari sau unitarieni. (cf. *Dicţionar de teologie ortodoxă,* Pr. Prof. Dr. Ion Bria, Bucureşti, Editura Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994).

[44] Pr. Prof. Boris Bobrinskoy, *Taina Preasfintei Treimi,* traducere de Măriuca şi Adrian Alexandrescu, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2005, p. 259-260.

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

controversat. Sfîntul Duh va fi numit ὁμότιμος „de aceeaşi cinstire" cu Tatăl şi cu Fiul.

Termenul *deofiinţă* (ὁμοούσιος), deşi adoptat de Sinodul de la Niceea din 325 şi aprig contestat de arieni, a avut mari dificultăţi în a fi unanim acceptat de mediile teologice ortodoxe. Chiar Sf. Vasile cel Mare afirmă răspicat că nu va accepta acest termen controversat decît după deplina şi clara precizare a conţinutului său. De altfel marele capadocian pare să prefere lui ὁμοούσιος termenul de *întru totul neschimbat şi pe deplin asemănător* (ἀπαραλλάκτως ὁμοίου), deoarece fără această precizare vocabula putea fi interpretată în sens subordinaţianist. Pînă în 370 Sfîntul Vasile se va arăta reticent faţă de acest termen, dar, după hirotonia sa ca episcop al Cezareii va deveni un neabătut apologet al acestuia[45].

Sinodalii niceeni au „purificat" acest termen de conotaţiile materialiste (iniţial termenul desemna două obiecte alcătuite din aceeaşi materie) şi gnostice (identitatea de esenţă dintre *pleroma* divină şi scînteile din acestea care sînt prezente în oamenii *pnevmatici*) demonstrînd că autentica lui înţelegere trebuie să se petreacă în cadrul dogmei trinitare, unde nu există două esenţe, două substanţe identice, a Tatălui şi a Fiului, ci este vorba de împărtăşirea concomitentă a Tatălui şi a Fiului de aceeaşi unică fiinţă divină.

Versiunile româneşti (ale celor trei principale confesiuni creştine) traduc, potrivit tradiţiei, pe ὁμοούσιος prin *de o fiinţă,* care apare uneori scris *deofiinţă.* Alte echivalări sînt: clasicul latin *consubstantialis*[46]*,* o formă sintetică, dar alte limbi recurg la sintagme analitice: *della stessa sostnaza* (italiană), *eines Wesens* (germană), *de la misma naturaleza* (spaniolă), *being of one substance* (engleză), *de même nature* (franceză).

În ceea ce priveşte echivalarea latină a termenului ὁμοούσιος se poate constata că aceasta este problematică. Calchierea termenului grecesc este imperfectă în neologismul *consubstantialis*. Adjectivul ὁμός este transpus prin prepoziţia *cum,* al cărei înţeles este în principal sociativ – „împreună cu, alături, cu, în", diferit de sensul adjectivului grecesc – „unul şi acelaşi, comun". Teologii latini contemporani sinodului nicean, conştienţi de sărăcia şi insuficienţa limbii latine[47] de a da expresie profundelor idei metafizice ale creştinismului, au tradus complexul termen grecesc printr-o parafrază: *unius substantiae cum Patre* adăugînd în text şi o glosă *quod graece dicunt homousion.* Teologii latini de după sinodul niceo-constantinopolitan vor adopta şi consacra termenul *consubstantialis.*

δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ

[45] Anthony Meredith, *Capadocienii,* traducere de Constantin Jinga, Bucureşti, Sofia, 2008, p. 203

[46] Cf. portughezul *consubstancial.*

[47] Ca şi înaintaşii lor păgîni. Astfel, este suficient să amintim remarca lui Lucretius despre „patrii sermonis egestas" – „sărăcia limbii materne" (*De rerum natura* I, 832), sau cele ale lui Seneca (Seneca, *Epistulae* XLVIII, 1) şi Quintillianus („paupertate sermonis laboramus" - *Institutio oratoria* VIII, 33).

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

Δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο este o sintagmă neotestamentară (*cf. In.* 1, 3) Dacă am echivalat verbul ποιέω prin „a crea", încercînd menţinerea unei minime consecvenţe semantice, atunci traducem γίνομαι prin „a face". De altfel, în limba greacă exista o diferenţă semnificativă între aceste verbe. Ποιέω însemna: „a face, a produce ceva material, a construi, a forma, a crea un lucru din ceva, a pregăti, a cauza, a fi autorul a ceva, a acţiona, a îndeplini", iar γίνομαι: „a deveni, a veni la existenţă prin procesul naşterii, a se naşte, a începe să fie, a se întîmpla, a apărea, a fi terminat, a fi făcut, a fi îndeplinit, a muta, a se schimba în, a aparţine, a se afla în".

Latina din traducerile *Credeului*, din păcate, va pierde această nuanţă traducînd atît pe ποιέω, cît şi pe γίνομαι prin *fieri* – „a se produce, a se întîmpla, a deveni"[48]. Mai justă ar fi fost, considerăm noi, traducerea lui ποιέω prin *creare* sau *efficere* – „a crea" şi a lui γίνομαι prin *fieri* – „a face". Aici *Simbolul* nu face referire atît la crearea lumii, despre care s-a vorbit în primul articol (şi la care, fără îndoială, Fiul a participat), cît la activitatea soteriologică a lui Iisus Hristos, activitate care va fi detaliată în următoarele articole. Eliminarea precizării τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ se datorează foarte probabil acestei intenţii. De altfel, întregul *Simbol nicean*, ca şi cel *niceo-constantinopolitan* au o evidentă şi profundă substanţă biblică. Precizarea τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ nu mai este prezentă în NCG, probabil şi pentru a nu limita strict sfera de activitate a Celei de a doua Persoane treimice.

Bibliografie

Dicţionare şi Enciclopedii

A Greek and English Lexicon, compiled by Henry George Liddell and Robert Scott, Oxford Clarendon Press, 1996

A Patristic Greek Lexicon, G.W.H. Lampe, Oxford, Clarendon Press, 1961

Dicţionar Biblic, redactor principal J.D.Douglas, Oradea, Editura "Cartea creştină", 1995

Dicţionar de teologie ortodoxă, Pr. Prof. Dr. Ion Bria, Bucureşti, Editura Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994

Dicţionar enciclopedic de literatură creştină din primul mileniu, Remus Rus, Bucureşti, Editura Lidia, 2003

Dictionnaire etymologique de la langue latine, Alfred Ernout, Paris, Librairie C. Klincksieck, 1932

Dictionnaire grec-francais, A. Bailly, Paris, Hachette, 1991

Dictionnaire latin francais, F. Gaffiot, Paris, Hachette, 1990

Dictionnaire latin francais des auterurs chrétiens, Albert Blaise, Éditions Brepols S.A., Éditeurs Pontificaux, Turnhout, 1954

Dicţionar latin român, G. Guţu, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi enciclopedică, 1983

Glossarium mediae et infimae latinitatis, conditum a Carolo du Fresne Domino Du Cange, Niort Le Favre, tomus primus 1883 – tomus octavus 1883

Oxford Latin Dictionary, Oxford at the Clarendon Press, 1968

[48] Ποιητής a fost tradus nu prin *Creator*, ci prin *Factor*.

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)

The Anchor Bible Dictionary, David Noel Freedman editor in chief, New York, Doubleday, a division of Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc.666 Fifth Avenue, 1992
Theological Dictionnary of the New Testament, Gerhard Kittel, Gerhard Friedrich, Michigan, U.S.A, Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1964

Lucrări

Ayres, Lewis , *Nicaea and Its Legacy*. Oxford Oxfordshire: Oxford University Press, 2006
Badcock, F. J., *The history of the creeds*, MacMillan, New York, 1938
Bobrinskoy, Pr. Prof. Boris, *Taina Preasfintei Treimi*, traducere de Măriuca şi Adrian Alexandrescu, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2005
Burn, A.E., *The Council of Nicaea. A memorial for its sixteenth centenary*, London, 1925
Denzinger, H., *Enchiridion Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Barcelona and Freiburg, 1965
Forell, G., *Understanding the Nicene Creed*, Fortress Press, Philadelphia, 1965
Hefele, C. J., *History of Councils*, , tome I et II, Letouzey et Ané, Paris, 1907
Kelly J.N.D., *Early Christian Creeds*, Longmann, London 1950
Löfstedt, Einar, *Late latin*, Oslo, H.Aschehoug & Co., 1959
Martzelos, Georgios, *Sfinții Părinți şi problematica teologică,* traducere Cristian-Emil Chivu, Bucureşti, Editura Bizantină, 2000
Meredith, Anthony, *Capadocienii*, traducere de Constantin Jinga, Bucureşti, Sofia, 2008
Mohrmann, Christine, *Problèmes stylistiques dans la litterature latine chrètienne*, în *Études sur le latin des chrètiens*, t. 3, Roma, Edizioni di Storia e letteratura, 1964
Pelikan, Jaroslav, *Credo. Ghid istoric şi teologic al crezurilor şi mărturisirilor de credință în tradiția creştină,* traducere de Mihai Silviu Chirilă, Polirom, Iaşi, 2010

Studii şi articole

Turcescu, Lucian, *Prosopon and hypostasis in Basil of Caesarea's „Against Eunomius" and the epistles*, în „Vigiliae Christianae" 51, (1997), p. 374-395

BDD-A111 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:12 UTC)